

NORGE OG RAKETT- SKJOLDET

Forsvarets hovedoppgave er å gjøre landet tryggere. Spørsmålet er om Forsvarets deltakelse i USAs rakettskjoldplaner bidrar til det.

TEKST: OBERSTLØYTNANT
TORMOD HEIER
FORSVARETS HØGSKOLE

Spørsmålet er symptomatisk for tiden vi lever i. For mer avanserte microships gjør det enda lettere å integrere norske styrker i amerikansk sikkerhetstenkning. Utviklingen av ny teknologi på militær side åpner dermed opp for nye muligheter på politisk side. Men denne “ned-enfra-og-opp” prosessen er sjelden rasjonell, gjennomtenkt og langsiktig. Den har ofte lett for å utfordre etablert praksis, som for eksempel de lange linjene i norsk sikkerhetspolitikk. USA skal riktignok inviteres inn for å kompensere for russisk overlegenhet i egne nærrområder. Men “fotavtrykket” må ikke bli for stort, da dette kan fremprovosere russiske mottiltak (Heier, 2014, s. 82-85). For verdens største land frykter ikke lille Norge, med fem millioner innbyggere og 11.300 soldater. Russland frykter bare at stadig mer av Norge vil bli en “tidlig varslingspost”, eller sågar et “springbrett”, for amerikansk press rundt Russlands viktigste atomstyrke. Vi er ikke der enda, men tendensene er verdt å diskutere. Derfor er det viktig å ha klart for seg hvilke fordeler og ulemper en eventuell integrasjon i USAs rakettskjold bringer med seg.

Det kan være mange årsaker til at en norsk deltakelse i det amerikanske rakettskjoldet gjør landet mindre trygt.

ØKT RUSSISK SÅRBARHET

For det første bidrar rakettskjoldet til å øke russisk sårbarhet. Russland er en økonomisk dverg på størrelse med Polen, rett over Portugal (Verdensbanken 2017). Rent militært mottar de russiske styrkene bare en brøkdel av overføringene som USA og EU-landene samlet sett tildeler sine egne styrker. USA alene bruker mer på forsvar enn de neste åtte landene tilsammen (pgpf.org, 2017). Atomvåpnene på Kolahalvøya er derfor mye viktigere for Russland, enn USAs atomvåpen er for USA. Den konvensjonelle underlegenheten gjør faktisk at atomvåpnene blir svært viktige for stabiliteten, innenfor og utenfor Russlands grenser. En troverdig russisk andreslagsevne gjør at landets strategiske avskrekking overfor USA holdes ved like, noe som vil kunne vise seg å være viktig for å opprettholde en fungerende krisestabilitet utenfor norskekysten, dersom en krise skulle oppstå. Makten

og frykten som ligger i disse våpnene fremtvinger nemlig mer forsiktighet og tilbakeholdenhet, ikke minst fra amerikansk side. Dette øker igjen innflytelsen til diplomatene i State Department, som etter den kalde krigen, spesielt etter 9/11, og muligens også med Trump-administrasjonen ved roret – gradvis har mistet grepet på amerikansk politikkkutforming, til fordel for embetsverket i det amerikanske forsvarsdepartementet (Rogin, 2017).

FRAVÆR AV LIKEVEKT

For det andre øker derfor risikoen for at Russland kan bli fristet, eller presset, til å gjennomføre forkjøpsangrep. Dette gjelder med så vel konvensjonelle som kjernefysiske våpen. Dette "svakhetsargumentet" var fremme, men ikke like sannsynlig under den kalde krigen. På den tiden var maktforholdet mellom NATO og Warszawapakten mer symmetrisk og balansert. Det ga en vedvarende form for krisestabilitet som var tuftet på en gjensidig respekt for hverandres syn, interesser og interesserfærer (Heier og Kjølberg, 2015, s. 10-12). Dette er i dag borte. Russisk svakhet, som forsterkes av et amerikansk rakettkjold som kommer nærmere Russland, kan derfor lettere bidra til at situasjonen nær Norges grenser blir mindre stabil enn under den kalde krigen. Fraværet av likevekt gjør at den svakeste parten, Russland, lettere kan ty til makt som det "minste av to onder". Dette gjelder spesielt i situasjoner der nasjonal

▲ Norges viktigste strategiske område risikerer å bli ytterligere militarisert, skriver artikkelforfatteren. Bildet viser grensekommisæren sammen med sin russiske kollega.

Foto: Forsvaret

"Verdens største land frykter ikke lille Norge, med fem millioner innbyggere og 11.300 soldater. Russland frykter bare at stadig mer av Norge vil bli en "tidlig varslingspost", eller sågar et "springbrett", for amerikansk press rundt Russlands viktigste atomstyrke".

sikkerhet oppleves å stå på spill, som for eksempel når troverdigheten i russisk gjengjeldelse utfordres: *"...whenever a war-threatening crisis erupts, military leaders regard it as their most urgent task and highest priority, to get ready to fight if war erupts"* (George, 1991, 14).

NORGE SOM NY STRATEGISK FRONT

For det tredje kan Norge risikere å bli en "strategisk front i Europa". Dette gjelder særlig hver gang spenningen mellom USA og Russland øker. En årsak er dels at den viktigste komponenten i Russlands andreslagsevne – de strategiske undervannsbåtene på Kola – bare ligger 12 mil fra den norske grensen. Men også fordi den korteste missilbanen fra andreslagsevnen på Kola til USAs territorium passerer forbi Norge. Et rakettkjold utenfor en av Russlands viktigste baser vil derfor kunne bidra til at Norge får mer uønsket oppmerksomhet. Dette kan være fra så vel russiske sikkerhetsstyrker, som fra agenter ved ambassaden i Oslo, eller hackere i St. Petersburg. Alle vil de ha interesse av å påvirke norsk politikk. Ikke gjennom territoriell okkupasjon, men ved å spre frykt og usikkerhet i befolkningen. Politiske og militære beslutningstakere i kommune-Norge, offentlige meningsbærere og befolkningen for øvrig, vil alle kunne bli påvirket. Poenget er å maksimere presset mest mulig, mot Statsministerens kontor i Oslo.

“Russisk svakhet, som forsterkes av et amerikansk rakett skjold som kommer nærmere Russland, kan derfor lettere bidra til at situasjonen nær Norges grenser blir mindre stabil enn under den kalde krigen”.

TENDENSER TIL DREINING AV SIKKERHETSPOLITIKKEN

I dag er ikke spørsmålet om Norge skal være med, men snarere med hva landet kan bidra med. Dermed ser vi tendenser til en dreining i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Dette er en dreining som har vært relativt forsiktig, men like fullt konsistent siden det norske *Nærområdeinitiativet* ble introdusert i 2008. I dette initiativet, som skulle revitalisere nasjonale og allierte beredskaps- og forsterkningsplanverk fremfor bare å løse utenlandsoppdrag, ligger en økt “invitasjonspolitik” overfor USA. Og en tilsvarende vekt på mer avskrekking i forholdet til Russland. Det norske forsvarets bidrag inn i USAs rakett skjold fører seg dermed inn i rekken av tiltak, der norsk og alliert sikkerhet veves sammen til et sømløst hele. Dette er på den ene siden rasjonelt og logisk. Den relative asymmetrien mellom Norge og Russland gjør at de få avdelinger som er igjen på norsk side står seg sterkere i møtet med Russland, fordi de betraktes som en “forlenget arm” av USAs militære nærvær i Europa. I så måte er norsk deltakelse i rakett skjoldet et synlig, konkret og håndfast uttrykk for at konflikter i nordområdene ikke vil bli en krig med Norge, men snarere en krig om Norge (Holst, 1967, s. 68).

Men dreiningen utfordrer også kjernen i det som har vært den norske suksesshistorien etter den andre verdenskrig: det stilltiende samarbeidet mellom Norge og Russland. Dette er en politikk som har gått ut på at begge land har interesse av å gi den russiske andreslags-evnen på Kolahalvøya lang strategisk varslingstid. Bare slik kan Norge og Russland opprettholde en rimelig grad av stabilitet og forutsigbarhet, i det som i dag er en av verdens mest ressursrike regioner. Og bare slik kan også Norge opprettholde en “lavspenningspolitikk” som gjør det mulig for et lite NATO-land å leve godt ved siden av et mer autoritært og uforutsigbart regime. Slik skapes kanaler for dialog, samarbeid og tillitsbygging – uten at det slår ut på den sikkerhetspolitiske radaren i Oslo og Moskva (Heier, 2017, s. 17).

NORGES VIKTIGSTE STRATEGISKE OMRÅDE BLIR YTTERLIGERE MILITARISERT

Kjernen i problemet med rakett skjoldet er derfor følgende: Det skal mye mindre til før selv små hendelser og episoder “sikkerhetiseres”, og løftes opp på bordet i Moskva, Oslo, Washington DC, og Brussel. Dermed risikerer Norges viktigste strategiske område å bli ytterligere militarisert. Dels fordi beslutningstakere i det russiske forsvarsministeriet og i det norske forsvarsdepartementet får mer kraft bak argumenter om at “nasjonal ære”, eller “rikets sikkerhet” er truet – og at “ekstraordinære tiltak” må iverksettes. Men også fordi de få gjenværende styrkene i det norske forsvaret raskere kommer under såkalt “kritisk masse” når de settes på beredskap. I dette poenget ligger behovet for hurtigere å påkalle amerikansk oppmerksomhet, sågar

“...med utgangspunkt i en begrenset militær provokasjon” (Diesen, 2013, s. 51). Når norske avdelinger ikke er dimensjonert for annet enn kortvarig innsats i fredstid, skal det svært lite til før små avvik fra denne “normaltilstanden”, får konsekvenser.

En tettere integrasjon gjennom amerikanske nettverkløsninger, enten det er i form av rakettforsvar, maritime patruljefly, nye ubåter eller mer avanserte etterretningsinstallasjoner, er derfor risikabelt. Stabiliteten i nordområdene er tuftet på logikken om at sikkerheten er udelelig. Med *microship*’en som utvikles i den nye forsvarsteknologien kan politikktutformingene raskt bli preget av det motsatte: som en relativ gevinst for Norge, fremfor en absolutt gevinst for Norge og Russland. ■

REFERANSER

Diesen, Sverre (2013). Det militære instrument i norsk krisehåndtering. I Tormod Heier og Anders Kjøberg (red.), *Mellom fred og krig. Norsk militær krisehåndtering* (s. 45-53). Oslo: Universitetsforlaget.

George, Alexander L. (1991). *Avoiding War*. Boulder, Co.: Westview Press.

Heier, Tormod (2013). Mellom beroligelse og avskrekking: Forsvarets krisehåndtering. I Tormod Heier og Anders Kjøberg (red.), *Mellom fred og krig. Norsk militær krisehåndtering* (s. 54-75). Oslo: Universitetsforlaget.

Heier, Tormod og Kjøberg, Anders (2015). Russland og Norge i en ny tid. I Tormod Heier og Anders Kjøberg (red.), *Norge og Russland. Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene* (s. 9-24). Oslo: Universitetsforlaget.

Heier, Tormod (2017). “Drømmen om Amerika – en selvoppfyllende profeti”, *Internasjonal politikk* 75(1): 13-20.

Holst, Johan Jørgen (1967). *Norsk sikkerhetspolitikk i strategisk perspektiv*, bind I, Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt.

Pgpf.org (2017), “US defense spending compared to other countries”, 3. Mai, tilgjengelig på: http://www.pgpf.org/chart-archive/0053_defense-comparison (lastet ned 23. mai 2017).

Rogin, Josh (23. mai, 2017). Lindsey Graham: Trump’s State Department budget could cause ‘a lot of Bengazis’. *The Washington Post*. Tilgjengelig på: https://www.washingtonpost.com/news/josh-rogin/wp/2017/05/23/lindsey-graham-trumps-state-department-budget-could-cause-a-lot-of-benghazis/?utm_term=.6f996fc23c82 (lastet ned 23. mai 2017).

Verdensbanken (2017), “World Development Indicators”. Tilgjengelig på: http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.PCAP.CD&id=1ff4a498&report_name=Popular-Indicators&populartype=series&ispopular=y (lastet ned 23. mai 2017).